"… І страшна свиняча морда висунулась, поводячи очима, ніби питалася: а що ви тут робите, добрі люди?"

М. Гоголь

Не шукайте в нашій демонології ще й такого персонажу, його буцімто там немає. Ні серед відьом, ні серед блудів чи вихорів — не шукайте. Не знайдете Поросючки і серед вовкулаків, водяників (чого б це вона водилася в такій компанії?), ні серед домовиків, світилок і тим паче русалок— мавок (для компанії таких персоналій Поросючка красою-вродою не вийшла), ні серед упирів (пхе!), ні серед чарівників, чортів-бісів, ні серед чугайстрів, ні серед злиднів, ні серед скарбників… О, до скарбників Поросючку в якійсь мірі можна віднести. Скарбник — це вірний страж багатств свого господаря, він затримує злодіїв і взагалі, охороняє закопані гроші та закляті скарби. Були вони — скарбники — чисті й нечисті. Люди вірили, що раз на сім літ, до "Вшестя", закопані скарби пересушуються і горять (при цьому золото горить червоним вогнем, срібло — білим, мідь — синім). Вважалося, що гроші, які горять уночі, охороняє скарбник нечистий, взяти їх неможливо, бо вони закляті (прокляті). А коли хтось із настирливих та жадібних все ж їх добуде, то вони в мішку, доки їх нестимуть, перетворяться на черепки та вугілля. Або й на гадюк, жаб тощо. Траплялося, що нечистий скарбник може відкрити скарби, але — в обмін на душу. Цур йому пек! А Поросючці чужа душа непотрібна, тож ні за що вона не уступить довірених їй скарбів — і не просіть, і не моліть, і не хитріть, і рогом не пріть, бо все то — дарма.

Тож не шукайте там Поросючку, її серед того кодла немає. Хоча вона і… є. Я, навіть, можу вам сказати де — за так, але, звісно, під великим секретом. Принаймні, там, в тій потаємній місцині Поросючка була ще й донедавна, коли якось так налякала наших скарбошукачів, що поклялися вони до скону віку свого більше чужих багатств не шукати.

А було так.

Ні, спершу вам треба розповісти про скарби гетьмана Мазепи взагалі, а тоді… Про них багато чуток — достовірних і таких собі, — ходить межи людом, і ще довго, смію думати, будуть вони ходити межи люду простого і, навіть, як один казав, вельми грамотного.

Іван Степанович був людиною не бідною, дещо за гетьманства мав на чорний день. На його багатства розраховував навіть шведський король Карл XII, який постійно побирався. Мазепа йому й допомагав, раз, поголоски, ходили навіть послав його величності аж 30 возів зі срібними та золотими монетами — хочте вірте, хочте ті вози перерахуйте. Тридцять їх чи стільки там.

Гроші Мазепи, як він перебрався до шведів, були при ньому, але якась частка. Одні кажуть, що головні скарби нібито при гетьманському обозі знаходилися, тож якийсь час зберігалися в Прилуках, де той обоз стояв, потім у Лохвиці, далі в Хоролі, і хоч руські драгуни якісь там "тєлегі" у Мазепи буцімто відбили, але гетьман все ж таки встиг перевезти більшість своїх коштовностей у Великі Будища, де була на той час головна квартира Карла XII. А вже після нещасливої Полтавської битви, переправляючись через Дніпро біля Переволочної, Мазепа захопив з собою дві бочки із золотими монетами, кілька мішків срібла та чимало іншого різного скарбу.

Але й тут гетьману не поталанило. Під час переправи він змушений був звеліти викинути частину скарбів у Дніпро — не було ніякої можливості їх врятувати.

"Коли Мазепа в червні 27 числа в 4 години дня сів з кількома своїми однодумцями в човен і став переправлятися з лівого на правий берег, — писав ще Д. І. Яворницький, — то люди його почали тонути і Мазепа наказав кидати гроші за борт, і так майже три частини того багатства опинилося на дні Дніпра…"

Отож, його й треба там шукати — на Дніпровому дні біля Переволочної.

Та хіба ж їх тепер знайдеш?

Кажуть, що по смерті гетьмана залишилися у скарбниці його тільки грошима 160 тисяч червінців, не кажучи вже про срібне начиння і різні прикраси. Де те добро поділося в Бендерах після 18 березня 1710 року — хто вам тепер скаже.

Руський цар велів будь-що шукати "клади" Мазепи. Та їхня частина, що зберігалася в Києво— Печерській Лаврі та в Білій Церкві була царськими нишпорками конфіскована (разом з маєтками гетьмана).

Перед тим, як переходити на бік Карла, Мазепа, зібравши своїх старшин в кінці жовтня 1708 року, так порадив-сказав їм: "Хай би всякий заривав у землю все, що дорогое, тому, що цар, не сподіваючись від України постоянства на випадок неприятельського вторгнення, захоче влаштувати щось недобре над гетьманом і над усім народом".

Коли ж гетьман радив заривати старшинам у землю добро, то мабуть, і своє закопав теж. Вказувалося й місце де він міг це зробити, але надійних лише двоє, про них і піде мова. Неподалік Батурина у півверсти від міста у Мазепи був замок ("піддвірок") Гончарівка. В останні роки гетьманства свого Іван Степанович зело турбувався Гончарівкою, адже там була його тодішня резиденція. Тож свій піддвірок час од часу зміцнював. Там він ще на початку 1708 року обніс свій замок "знатним валом". Як дивувалися, "для якоїсь невідомої причини". А то ж він там скарби свої хотів закопати, от і "знатний вал" зарані спорудив. Після того, як доблесні руські вояки вчинили в тих краях погром— різанину, коли не щадили навіть безневинних дітей, до тла спалили Гончарівку, те місце стало зватися Мазепинським Городком.

Ще й через 17 років після розгрому, кажуть, можна було бачати залишки гетьманських будівель. "Декотрі з садом, де Мазепа сам жив в одном дворі каменнные палати пустные и разграблвннные, там же церковь деревянная цела, с некоторой частью іконостаса".

На той час в Івана Степановича було два заміських палаци, столиця чия — як і всієї Лівобережної України, — знаходилася в Батурині.

Крім Гончарівського був палац і біля самого Батурина (не далі версти), понад дорогою на Конотоп, над самісіньким обривистим берегом Сейму — з напольного боку його теж захищав "знатний вал", і в Гончарівці, виходить, як і в самому Батурині гетьман міг закопати свій скарб.

Але було в Мазепи й ще одне, чи не найнадійніше місце для сховку.

Знаменитий палац під Бахмачем на хуторі Поросючка!

Спокійно, спокійно, добродії і товаришочки, і всі, хто горить бажанням — сверблячкою знайти Мазепин скарб — ми майже біля цілі. Тільки вам і повідаю таємницю: саме в Поросючці в листопаді 1708 року всі старшини, полковники, сотники і знатні військові товариші принесли на вірність Мазепі присягу, як гетьману України й підтвердили готовність "сподіватися на протекцію короля".

Там же багато з них закопали свої статки — неподалік гетьманських, вірячи: якщо пан гетьман там приховав, то й для них там буде надійний сховок. Адже там захищатиме добро сам Скарбник — та ще з Поросючкою в придачу. Хто такій Скарбник, ми вже, здається, розібралися — чорт— дідько, коли хочете. Вірний охоронець господарських скарбів, котрий швидше сам трупом ляже) а втім, він невмирущий), а сховок йому ввірений, збереже, а ось хто така Поросючка? Казали, ще страшніша і ще надійніша за самого Скарбника, охоронниця доручених їй скарбів. Вічна і невмируща, і вона водиться не

де-небудь, а на тім хуторі, що так і зветься — Поросячий. Ось чому саме там гетьман збудував свій палац і там, уклавши темної ночі страшну угоду з Поросючкою, довірив їй свої нелічені багатства.

Я, мовляв, із шведами, з королем їхнім Карлом буду триматися до побіди. А коли побіди не вийде і воєнне щастя нас зрадить, відступлю за Дністер в Бендери… Чи довго там буду — не скажу. Але повернуся[43], а ти, Поросючко, тим часом пильно стережи мої скарби. Вони не тіко мої, а й людські. Після смерті вони мені вже ні до чого будуть, а люду вашому, як вільним стане знадобляться. І Поросючка стереже-береже як їй і велено скарби гетьмана, та так ревно, що навіть сам Скарбник, нащо вже чорт-біс, а й він її остерігається. Частенько буває, як у неділю хильне чарчину— другу бісівської скаженівки з блектою та чемерицею, то підкрутить свого вуса і скаже, невідомо до кого звертаючись: е, що не кажіть, а Поросючка це таки… Поросючка! Ми їй і під ратиці не годимося!

— А що, — питають, — в Поросючки хіба ратиці?

— А якже. Як і в кожної справжньої Поросючки — і ратиці в неї, і рило з п’ятачком, і хвіст бубликом — дама вона серед нашого кодла хоч куди! Тільки очі в неї червоним жаром горять, як розгнівається зело та отакезні ікла стирчать. І щетина на загривку та по хребту тоді стіною стає — аж мені лячно. А я такий, що нічого не боюся. Хіба що крім чортихи. Хто в її очі загляне — щитай пропав! Тож нащо я вже чорт— дідько бравий, а остерігаюся в її очі дивитися. Хіба як добре вип’ю та разів з десять перехрещусь.

— Як? Чорт-дідько-біс і… хрестишся?

— А я, — не губиться Скарбник, — не який-небудь чорт-дідько-біс, а православний. Тож буває і перехрещусь, аби від своєї рідної нечисті вберегтися. Бо вона, рідна нечисть, іноді свого зламає. І не подивиться, чистий ти чи не чистий, свій ти чи не свій.

Ось тепер ми з вами й домовилося де шукати скарби гетьмана, що їх ревно вже якій вік стереже Поросючка. Це — якщо ви не боїтеся оної Поросючки.

Де шукати скарби? Отамечки, де залишки Мазепиного палацу — неподалік залізничної — тільки цур між нами! — станції Бахмач. Підете отак прямо— прямо, потім у ліву руч візьмете. Якраз там де хмарка вгорі стоятиме і тінь кидатиме на землю. Затим ще кудись там повернете — куди саме, вже я не пригадую, — а тоді встрічних і розпитаєте (перед тим гарненько побесідуєте з ними про погоду та життя— буття): де так званий Поросюцький (не забули?) ліс? Отой самий, у якому колись гетьманський палац стояв. А вам і скажуть: о-он тамечки! На штучному острові. Що його колись створили широким копаним ровом. Тоді він був глибокий, а тепер… Заріс бузиною та жостіром. Та все ж рів ще зберігся, хоч і не такий неприступний як раніше. Триста років звідтоді минуло.

Ходять чутки, що його колись викопала нечиста сила найнята самим гетьманом. А він умів з ким завгодно ладити. Як узялася та нечисть дружно, то за одну ніч і впоралась. Біси ж бо, сила у них бісівська, тільки добряче попотіли. Рів копають і вал нагортають і між валами вглиб щось там копають та мурують, мурують та копають — аж гул всю ніч стояв. Та такий, що й дерева наче од буревію гнулися. Ніч темна, так вони місяць над лісом засвітили, щоб видно було, й трудяться аж— аж. Навіть лоби в них мокрі.

Аж тут півні як закукурікають!

Півень, щоб ви знали, має зв’язки з Сонцем — так він "відраховує" час. Тому його й боїться усяка нічна нечисть. Тож півні й відлякують нечисту силу, яка зачувши їхній спів, так і розбігається врозтіч — як хорти. (Вночі від півнячого співу хіба ж так чешуть і відьми, і чародії, і… І все їхнє кодло!)

Тож тільки будимири прокукурікали, біси, які рили підземелля для гетьманського скарбу та оточували його ровом з водою (воду для нього встигли підвести з річечки Бахмач), так й сипонули врізнобіч! Як шкідники які.

Та хоч і розбіглися, а роботу свою таки встигли довершити. Ну, майже встигли — гетьман і заховав там свої скарби. Ще й закляв їх — од недобрих людей. От вони там і досі, а зверху — дерева, кущі, трави на галявах, горби якісь…

Одне слово, пустка.

І ліс навколо шумить, шумить. Там буцімто досі видніються залишки якихось старовинних споруд. А в підземеллі й скарби зберігаються, що їх стереже-береже Поросючка.

Звідки це відоме? Дак скарбошукачів, котрі туди поткнулися, вона ледь було зі світу цього не зжила. Наткнулися вони на неї, як хотіли до гетьманського скарбу дістатися на тім острові в Поросюччиному лісі, і вже буцімто були ледь— ледь до нього не докопалися. Може й на кілька пальців. Але… Не далися їм скарби.

А рахуба та значить ось як закандзюбилася.

Зібралася якось ватага любителів поживитися чужим добром — буцімто аж із самого Києва прибилася. Такі у всі часи водяться — не переводяться. Звечора гайнула та братія до Поросюччиного лісу на острів той. За валом і почали, похапцем, озираючись, — дріж у тілі — ритися. Чи не до самої півночі рилися, освітлюючи собі шлях смолоскипами. Отакезну нору вибахкали, що й самі в неї пірнули. Орудують там кайлами та лопатами, землю тачкою вивозять. І все вглиб риються, вглиб, земля м’яка, наче колись там уже був хід. А ще нібито у них була якась старовинна мапа з різними таємничими знаками — в одного дядька на базарі в Бахмачі купили — за пару пляшок

"Спотикача" та ящик пива в придачу. По тій старовинній мапі вони й копали.

І таки докопалися.

Ось лопати наче в порожнечу провалилися. Копачі розчистили хідник, аж гулик — попереду склепіння муроване. Кинулись вони, раді, що докопалися і що на ранок стануть багачами, кинулись та спинилися. Попереду ж бо добрячі залізні двері, наче панцирні з отакезним, чи не пудовим замком висячим, і здіймаються вони аж до самої стелі в тім підземеллі. Ні обминути їх, ні…

Та не залізних дверей з пудовим висячим замком і похмурого заклання вони злякалися. Попід стінами з обох боків, що вели до залізних дверей, сиділи… мертв’яки. Власне, їхні скелети, світячи черепами із роздавленими ротами, повиставлявши поперед себе кістляві руки, жах-жахота! Страх-страховина та ще й бридота!

Отетеріли полювальники за чужим добром, не знають, що далі й робити. Втікати, взявши ноги в руки, але ж ноги наче не їхні поставали, наче поприкіпали до землі — не ворухнеш ними. Наче наврочено їм.

Аж тут десь як загуло, як за-агуло!.. Мовби добрим конем-бахмутом хтось притьмом скаче, і невдовзі, з бічного ходу вигулькнула воно… Чудисько. Що його ні пером описати, ні словами передати. Але слухайте ви. То була вона, Поросючка. Страхопудало, що вочевидь баским конем у підземеллі скакало.

Високичла на чотирьох ногах з ратицями, як добрі копита завбільшки — в акурат доброму дядькові чи не по плечі. Зверху на ногах щось як колода заросла рудою щетиною. З одного боку хвіст з отакезним бубликом (на ньому ще й голубий бант для чогось вив’язаний), а з другого — писок-рило, що закінчувався п’ятачком завбільшки з добру шапку. З двома дірочками, з яких пара так і

струменить та цвіркає. На загривку й по хребту щетина дротом гороїжиться. Та ще й пащека роздавлена, з неї отакезні стирчать ікла, куди тим кабанячим! Куди тим вепрячим! Ще більші, ще грізніші. Вмить людину може надвоє роздерти. А над писком— рилом горять очища як жар. І хекає те чудисько як розлючений бик.

Ото й була…

Хто? Та охоронниця гетьманських скарбів Поросючка. Вилетіла, наче паравоз викотив добрячий! Власною, так сказать, парусною.

— Ага-га-га-а!!! То це ви, г— голубчики, сякі— розтакі, гетьманських скарбів забагли??. Га??. Га-а-а???

А скарбошукачі ледь язиками в роті повертають.

— Ні, ні… Це ми так… Прогулюючись. Бачимо нора, якісь злодії, певно, прорили, дай, думаємо, заглянемо — що в ній?

— І для цього кирки та лопати прихопили?

— Ага, на всяк випадок… Прогулюємося ж бо. А що взяли кайла, кирки та лопати… А раптом вовк де вигулькне — щоб було чим відбитися… А так ми ні сном, ні духом. Ось вам, панійко— добродійко, хрест святий…

Хочуть перехреститися, а руки у них як не їхні.

— А цих… бачите? — "панійка-добродійка" повела писком-рилом в один бік, потім у другий. — Бачите? Шкелети, які рядком перед дверима сидять. Це останні, котрі до вас приходили за гетьманськими скарбами. Звідтоді і сидять тутечки, і ви біля них рядочком посідаєте — навіки вічні. Добра буде для гетьманського скарбу охорона.

Розздявила пащеку з жахними іклами ще ширше, голову нахилила як для тарану і тільки хотіла було на нещасних кинутись, а тут десь на горі й закукурікали півні. Певно, на хуторі. А кукурікання півнячого, як уже було сказано, усяка нечисть боїться як вогню. Злякалась його й Поросючка.

— Ваше щастя, — каже. — Виручили вас півні. Ще поживете та поносите свої скелети.

А тут будимири вдруге пропіяли, підскочила на місці Поросючка, крутнулась і тільки її й бачили. Аж загуркотіло в бічній норі. А там в підземеллі щось загарчало, застогнало, завило в сотні горлянок, загуло, як у буревій-чортолом і земля під ногами затряслася і тієї миті на скарбошукачів ще й вихор — мало їм усього іншого! — понісся — як скажений. І вихор як налетів, то в один мент видув їх із підземелля — як мітлою вимів!

Повилітали вони з нори, хто головою вперед, хто ногами, а хто в бублик скручений, а їх ще і далі понесло. Летять вони, млинками вертячись, розмахуючи руками й ногами, кожен із світом прощаючись…

Повикидала їх нечиста сила аж за реви з валами.

І тоді вихор десь зник, все стихло, а будимири втретє проспівали і світ нарешті вгомонився, і зорі знову в небі засвітилися, і місяць угорі лагідно засяяв, тільки сичі ще десь поухкали, а тоді і їм заціпило.

Отямились невдахи, як уже сонце зійшло. Лежать вони за валом як снопи там і там порозкидувані. Стогнучи (боліли всі кістки й ребра впридачу) позводились на тремтячі ноги, кажучи:

— Ну й Поросючка!.. Був би нам кабець, коби півні не закукурікали. Тепер ще поживемо. А скарби… А най їх біс шукає, нащо вони нам, молитовним та хрещеним. Цур їм пек, коли їх та самашедша береже.

Та й потягли ноги хутчій з того острова і лісу, званого Поросюччиним.

Навіть кирки свої та лопати покидали — десь вони там і досі валяються.

Так воно лучилося, як я вам оце розповів (а, мабуть, так, бо інакше б я вам і не розказував), чи не так — хочте вірте, хочте перевірте.

Тільки не раджу вам уночі потикатися на острів та копати там нори — хідники. Не приведуть вони вас до добра. Може, докопаєтесь до залізних дверей, але ж вилетить тоді скажена Поросючка. Як не встигнуть будимири заспівати — хана вам! Біля тих скелетів попередніх добитчиків рядочком посідаєте…

Ось чому на той острів ніхто більше із скарбошукачів — хоч їх і не переводиться, — не ходить. Бояться Поросючки. Та й своє життя дорожче за всі скарби світу разом узяті — це вже точно. Перевірено.

Хай гетьман Іван Степанович Мазепа спокійне на тім світі спочиває — скарби його цілі. А охотників до них потикатися немає.

Скарби ті свого часу чекають та добрих людей. А скільки їх чекати — добрих людей, — хто скаже. Може ще рік, може ще вік, але вони неодмінно з’являться і тоді закляття над скарбами спадуть і дадуться вони в добрі руки добрим людям.

А станеться це ляше тоді, коли завершиться вічна боротьба Добра із Злом перемогою Добра.

І тоді до гетьманських скарбів прийде від усіх нас Доброслав з майбутнього чи й Добромисл і все владнається. Коли з глибини історії знову постануть Берегині наші, Білобоги, Дажбоги, Коляди, Купали, Лади, Свароги… Коли по весні засяє бог весняного сонця Ярило, юнак у

білій киреї з вінком маків на голові, із серпом у руці та снопком жита в другій, і заспівають дівчата:

Волочився Ярило по всьому світу.

Полю жито родив, людям діток плодив,

А де він ногою — там жито копою,

А де він походить — там колос уродить…

А дотих, доки цього не станеться надійна стражниця гетьманського скарбу, вірна Поросючка нікого до нього не пустять і спроби не робіть. Не такі, як ви робили, а нічого не зробили. Коли з живою душею втекли, то й раді були.

А ось як Перун прогримить молодечим громом над вільною Україною, так і дадуться нам ті скарби — не для себе їх великий гетьман приховав. Для вільної України. Кажуть, сама жахна — страшна Поросючка, ставиш доброю та лагідною, відкриє ті скарби люду доброму.